

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ШЛЮБНОЇ СПОРІДНЕНОСТІ ЗА СІМЕЙНИМ ПРАВОМ ПОЛЬЩІ (1918–1939 рр.)

Розглянуто основні правові наслідки встановлення спорідненості, права й обов'язки батьків та дітей, народжених у шлюбі, а також майнові наслідки шлюбної спорідненості чоловіка та дружини стосовно своїх законних дітей. Особливістю розгляду цієї проблеми є те, що Польща міжвоєнного періоду характеризується розмаїттям законодавства, де у сфері сімейного права були чинними декілька нормативно-правових актів, відповідно до об'єднаних територій: Австрійський цивільний кодекс 1811 р., Німецький цивільний кодекс 1896 р., Польський цивільний кодекс 1825 р., Звід законів Російської імперії 1832 р.

Ключові слова: спорідненість; діти, народжені у шлюбі; відносини між батьками та дітьми; батьківська влада; обов'язки батьків; права дитини; опіка над дитиною; опіка над власністю дитини.

Постановка проблеми. Наближення чинного законодавства України до євростандартів неможливе без урахування історичного досвіду творення та функціонування законодавчих положень у сфері сімейного права. Отже, аналізуючи правові норми прийнятих понад 100 років тому, однак в окремих положеннях чинних і досі, кодексів, які діяли в Польщі у міжвоєнний період (1918–1939 рр.), можемо вдосконалити законодавство України, беручи за основу історичний досвід провідних демократичних держав світу. Правові норми, які містилися у різних законодавчих актах (Австрійському цивільному кодексі 1811 р., Німецькому цивільному кодексі 1896 р., «Положенні про шлюб» 1836 р., Польському цивільному кодексі 1825 р., Зводі законів Російської імперії 1832 р. та Угорському законі про шлюб 1894 р.), необхідно було правомірно узгоджувати між собою (гармонізувати) при укладенні шлюбу, розлученні, та дотриманні прав і обов'язків подружжя, визначенні шлюбної спорідненості та інших правочинах.

Стан дослідження. Цю проблематику досліджували здебільшого правознавці зазначеного історичного періоду, які займалися проблемами цивільного та сімейного права, такі, як Ф. Золл, С. Голуб, В. Абрахам, Е. Маргуліс, Х. Конік. Вказані науковці входили до кодифікаційної комісії щодо створення єдиного для всіх польських регіонів

сімейного законодавства. Означену проблему розглядали й українські правники тієї епохи: С. Дністрянський, К. Левицький, С. Федак, М. Шухевич. У сучасний період частково цю тематику досліджували такі вчені: Б. М. Ринажевський, В. В. Гомонай, Н. В. Липитчук, І. Ю. Настасяк, а також польські історики права З. Зажицкі, К. Суйка-Зелінська, С. Плаза.

Основна мета наукової розвідки – проаналізувати правові наслідки шлюбної спорідненості за сімейним правом Польщі (1918–1939 рр.) відповідно до всіх чинних на території Другої Речі Посполитої нормативно-правових актів.

Виклад основних положень. Спорідненістю (pokrewieństwem) називається зв'язок, який поєднує двох чи більше осіб, пов'язаних між собою спільністю походження. Існує спорідненість по простій і бічній лініях. Спорідненість по простій лінії виникає між особами, які по чергово походили одна від одної, – син, онук, правнук (зовнішня лінія), а також зі своїми батьками, дідами, бабусями, прадідами, прабабусями (внутрішня лінія). Спорідненість по бічній лінії виникає між особами, що походять від спільного предка і не є спорідненими за простою лінією. Близькість спорідненості визначається ступенями (за українським спадковим законодавством – черговістю).

Ступінь визначає кожне наступне народження (ст.ст. 735–738 Кодексу Наполеона 1804 р., ст.ст. 196–202 т. X Зводу законів 1832 р.; ст.ст. 30–32 Положення про шлюб 1836 р., § 1310 Німецького цивільного кодексу 1896 р., §§ 40–42 Австрійського цивільного кодексу 1811 р.) [8, с. 321–330; 1, с. 67–68; 2, с. 13, 10, с. 97; 15, с. 42]. Тут йдеться про кровну спорідненість.

Крім того, лише Положення про шлюб 1836 р. (ст. 33) вказує на духовну спорідненість, що є перешкодою для укладення шлюбу особами, між якими існує такий зв'язок.

Дитина, народжена у шлюбі, мала статус «законної дитини» відповідно до правових норм, що діяли на території центральних воєводств (ст.ст. 275–290 Польського цивільного кодексу 1825 р.). Момент зачаття дитини у тогочасний період визначити було складно, так само як і тривання вагітності. На основі цього законодавець визначив максимальний та мінімальний терміни тривання вагітності – 306 (302 дні, як вказував § 1593 Німецького цивільного кодексу 1896 р.) та 180 днів. Такий термін визначався лише днями, а не годинами, про що зазначалося й у ст. 195 Зобов'язального кодексу Республіки Польща 1938 р. [3, с. 132].

Факт народження дитини підтверджувався записом у метричних книгах та метрикою народження, яка видавалася у храмі відповідно

до віросповідання дитини, а також у книзі записів актів громадянсько-го стану магістрату, якщо батьки дитини не сповідували жодної віри.

Дитина, зачата і народжена під час шлюбу, мала всі підстави називатися законною, крім випадку, передбаченого ст. 272 Польського цивільного кодексу 1825 р. (якщо чоловік надав докази, що між 180 та 306 днем перед народженням дитини не вступав з дружиною у статеві відносини) [2, с. 112]. Зауважимо, що тогочасна французька юридична практика дотримувалася думки, що дитина, яку народила заміжня жінка, була законною навіть у разі, якщо в метриці народження ім'я батька зазначено не було або було вказане ім'я іншого чоловіка. Подібний підхід застосовувався і в польському законодавстві. Наприклад, у справі про законність походження дитини, народженої заміжною жінкою, чоловік якої перебував у Америці, рішенням суду дитина була визнана народженою у шлюбі, а позов до позашлюбного батька про виплату аліментів було відхилено [11, с. 32]. Підставою для ухвалення судом такого рішення була ст. 272 Польського цивільного кодексу 1825 р., відповідно до якої, якщо батько не заперечував проти визнання дитини, то така дитина визнавалася народженою у шлюбі [2, с. 112].

Якщо дитина була зачата перед укладенням шлюбу, а народжена у шлюбі, то вона вважалась законною, якщо проти цього не заперечував батько. Якщо дитина народилася після 306 дня з моменту припинення шлюбу, то вона вважалась законною. Цей факт міг бути оскаржений у судовому порядку. Наведена правова позиція законодавця видавалася, на перший погляд, дуже дивною, проте захищала інтереси дитини та суспільства [7, с. 1385, 1346, 1355].

Дитина, народжена у шлюбі, визнаному недійсним, вважалася законною у будь-якому випадку, про що зазначав закон від 26 травня 1913 р. про покращення життя позашлюбних дітей [4, с. 711].

Якщо чоловік сумнівався, що дитина народжена від нього, то він мав право оскаржити своє батьківство протягом трьох місяців з моменту народження дитини або з моменту отримання інформації про цей факт. Але чоловік повинен був надати докази, що він за наявності певних причин не міг бути батьком дитини [13, с. 401].

У правових нормах щодо відносин між батьками та дітьми найважливішими були права дітей та обов'язки батьків, натомість права батьків були лише засобами для виконання таких обов'язків.

Основними обов'язками батьків щодо своїх дітей були такі: обов'язок годування, утримання, виховання та забезпечення (ст. 237 Польського цивільного кодексу 1825 р., ст.ст. 172–176 ч. 1 т. X Зводу законів Російської імперії 1832 р., § 1601 Німецького цивільного кодексу 1896 р., §§ 139, 141 Австрійського цивільного кодексу 1811 р.).

Щоправда, останній не передбачав обов'язок годування, але містив обов'язок нагляду за дитиною, а Звід законів не вказував прямо на обов'язок утримання, хоча утримання включало в себе годування, забезпечення одягом та проживання з батьками до досягнення дитиною повноліття [2, с. 100; 10, с. 159; 14, с. 128–131].

Аналізуючи майнові відносини між батьками та дітьми, можемо виокремити такі *обов'язки батьків*: 1) представництво дитини під час здійснення правочинів; 2) розпорядження та користування власністю дитини; 3) здійснення опіки над малолітньою дитиною; 4) виконання функцій куратора над частково дієздатною малолітньою дитиною; 5) виплата аліментів на дитину в разі розлучення батьків.

У першому випадку батько мав право здійснювати правочини та брати на себе зобов'язання від імені дитини, що стосувалися її власності, без уповноваження суду чи органів опіки. Якщо інтереси батька суперечили інтересам дитини, то мати мала право представляти інтереси дитини в судовому процесі проти батька. В другому випадку батько мав необмежене право розпорядження та користування власністю дитини без контролю за його діями з боку органів опіки. Він був лише зобов'язаний звітувати про стан власності, але не про отримані прибутки (ст. 305 Польського цивільного кодексу 1825 р.). Німецький цивільний кодекс 1896 р. обмежував право батька на здійснення правочинів від імені дитини без дозволу суду (§ 1643) [6, с. 101].

Власність дитини залишалася у розпорядженні батька до припинення дії батьківської влади; у разі смерті одного з батьків – у розпорядженні іншого; у разі розлучення (сепарації) батьків – у розпорядженні того з батьків, кому належала опіка над дитиною; у разі позбавлення дієздатності батька – у користуванні матері (ст. 342 Польського цивільного кодексу 1825 р.). § 150 Австрійського цивільного кодексу 1811 р. зазначав, що батькові заборонялося користуватися прибутком з власності дитини. Такий прибуток він мав право використовувати лише на утримання дитини. Це не поширювалося на власність, набуту дитиною власною працею та промислом [15, с. 4–6].

§§ 1638, 1649 Німецького цивільного кодексу 1896 р. було передбачено надання батькові права на розпорядження та отримання прибутків з власності дитини. В разі повторного одруження батька суд опіки зобов'язував батька виділити частку майна дитини із загальної родинної власності, але керування та розпорядження цією часткою надалі залишалася у нього (§ 1669 Німецького цивільного кодексу 1896 р.). У разі невиконання зазначених умов суд опіки позбавляв батька цього права [10, с. 166, 168, 172].

Звід законів Російської імперії 1832 р. вказував на роздільну майнову власність батьків та дітей. Тобто, діти мали право набувати

власне майно, а батьки не мали права розпорядження їх власністю. Мати могла набути право користування майном дитини за рішенням суду внаслідок надання їй права на опіку, натомість батько *de iure* володів цим правом (ст.ст. 180–226 ч. 1 т. X Зводу законів Російської імперії 1832 р.). З огляду на це очевидно, що власність дитини не була виділена з-поміж спільної власності родини так, як це було у Польському цивільному кодексі 1825 р. Частина майна родини – посаг – виділявся доньці у разі її заміжжя. Отже, донька мала право самостійно розпоряджатися своєю власністю (ст. 110 ч. 1 т. X Зводу законів Російської імперії). Відтак очевидно, що батьківська влада на власність дитини не поширювалася [4, с. 328, 447–449].

Обов'язок виплати аліментів належав здебільшого батькові, якщо в разі розлучення (сепарації) діти залишалися з матір'ю, на що вказували всі чинні законодавчі акти. Суд у разі розлучення (сепарації) призначав виплату утримання і на матір, і на дитину за наявності доказів платоспроможності батька. Наприклад, під час розлучення подружжя Ванди та Йозефа З. з вини відповідача суд зобов'язав його сплачувати аліменти на неповнолітню доньку Владиславу 200 злотих щомісячно, починаючи з того моменту, коли чоловік покинув родину. Після розлучення дружина також мала право вимагати повернення чоловіком коштів, витрачених на утримання, одяг, харчування дитини, тобто аліментів, які чоловік повинен був сплачувати за рішенням суду, але ігнорував такий обов'язок [16].

У ст. 1 Зобов'язального кодексу 1934 р. зазначено, що зобов'язання виникають не лише з волевиявлення та дій, а й з подій [3, с. 3]. Такими подіями слід вважати факт народження дитини. Отже, обов'язок виплати аліментів належав і батькам, і дітям. У ст. 245 Польського цивільного кодексу 1825 р. вказано, що суд міг звільнити батьків від виплати аліментів дитині, якщо вони прийняли дитину проживати до свого помешкання, годують та утримують її.

Першим із батьківських обов'язків стосовно законних дітей Австрійський цивільний кодекс 1811 р., Польський цивільний кодекс 1825 р. та Німецький цивільний кодекс 1896 р. визначили й обов'язок утримання дітей до того часу, поки вони самі не зможуть себе утримувати. На обох батьків він покладався згідно з ст. 237 Польського цивільного кодексу 1825 р. Натомість відповідно до Австрійського цивільного кодексу 1811 р. та Німецького цивільного кодексу 1896 р. першочергово такий обов'язок покладався на батька, а вже потім на матір (§ 1606 Німецького цивільного кодексу 1896 р., § 141 Австрійського цивільного кодексу 1811 р.). Усі чинні законодавчі акти у сфері цивільного права міжвоєнної Польщі наголошували на обов'язок дітей

утримувати своїх батьків у разі необхідності (ст. 238 Польського цивільного кодексу 1825 р., § 1607 Німецького цивільного кодексу 1896 р., § 154 Австрійського цивільного кодексу 1811 р.) [4, с. 518, 534, 701–704].

Обов'язок забезпечення існував лише в австрійському законодавстві і полягав у наданні посагу доньці чи онучці, а також певних коштів сину чи онукові для створення власного господарства (§§ 139, 220, 1220, 1243, 106, 267, 788 Австрійського цивільного кодексу 1811 р.). Надання батьками коштів доньці передбачав і Німецький цивільний кодекс 1896 р. (§1620). Зауважимо, що Верховний суд Польщі рішенням від 15 квітня 1932 р. відхилив вимогу посагу від батька донькою, оскільки вона вже володіла власною земельною ділянкою – 3,5 морга [12, с. 113–115].

Права та обов'язки щодо виховання дітей, що містили всі чинні у міжвоєнний період законодавчі акти, були покладені на обох батьків. Так, право й обов'язок виховання дітей входили до складу опіки над дитиною, що охоплювалося поняттям батьківської влади (§ 139 Австрійського цивільного кодексу 1811 р., ст. 237 Польського цивільного кодексу 1825 р., §§ 1631, 1634 Німецького цивільного кодексу 1896 р.). Оскільки питання виховання дітей було і залишається складним і неоднозначним, спричиняло численні суперечки, то в таких випадках слово чоловіка було вирішальним (§ 91 Австрійського цивільного кодексу 1811 р., ст. 337 Польського цивільного кодексу 1825 р., § 1634 Німецького цивільного кодексу 1896 р.) [9, с. 193; 2, с. 100, 142].

Із метою належного виховання дитини закон надавав батькам (або одному з батьків) право на батьківську владу. Така влада полягала у керуванні дієздатністю дитини, її власністю та вкладалася в поняття *законного представництва дитини*.

Батьківська влада охоплювала: 1) визначення місця перебування дитини, пошук загубленої дитини та витребування дитини від третіх осіб; 2) нагляд, керування діями дитини та можливість домашнього покарання; 3) надання дозволу на одруження, усиновлення дитини третіми особами, навчання, вибір професії; 4) керування майном дитини; 5) представництво дитини під час учинення правочинів; 6) розпорядження майном дитини (на що вказано у Німецькому цивільному кодексі 1896 р. та Польському цивільному кодексі 1825 р.) [9, с. 180–186].

Наприклад, рішенням Верховного суду Польщі від 28 жовтня 1931 р. було задоволено позов батька про визнання недійсним шлюбу його неповнолітньої доньки із причин неотримання батьківського дозволу на шлюб [5, с. 13].

Влада батька та влада матері над дитиною мала певні особливості, по-різному характеризувалася у різних регіонах Другої Речі Посполитої. Австрійське законодавство поділяло владу над дитиною на батьківську владу та владу батька. Польське, російське (ст.ст. 131-6, 164 т. X Зводу законів 1832 р.) та німецьке законодавство вказувало лише на єдину батьківську владу, яка поширювалася на обох з подружжя. Відповідно до Австрійського цивільного кодексу 1811 р. батьківська влада охоплювала лише опіку над дитиною (визначення місця перебування, право на керування діями дитини, право дозволу на усиновлення, на домашнє покарання дитини) (§§ 1495, 144, 145) [15, с. 131].

У разі розлучення чи сепарації подружжя суд ухвалював рішення про те, з ким залишалися діти та кому належатиме батьківська влада, але право на володіння та керування власністю дитини належало виключно батькові, незалежно від наслідків розірвання шлюбу (§§ 142, 181 Австрійського цивільного кодексу 1811 р., ст.ст. 341, 342 Польського цивільного кодексу 1825 р., §§ 1627–1632, 1634, 1638 Німецького цивільного кодексу 1896 р.).

Німецький цивільний кодекс 1896 р. надавав батьківську владу тому з батьків, з ким залишалися діти після розлучення. Якщо батьківська влада, зосереджена в руках батька, припинялася через правові підстави (загибель, відсутність протягом тривалого часу тощо), то така влада переходила до матері, крім права на розпорядження майном дитини. Остання правомочність переходила до матері лише у випадку позбавлення батька дієздатності (ст.ст. 348, 68, 342 Польського цивільного кодексу 1825 р., § 1685 Німецького цивільного кодексу). Якщо батько був позбавлений батьківських прав унаслідок відбуття кримінального покарання, то згідно з Польським цивільним кодексом 1825 р. батьківська влада повністю переходила до матері (ст.ст. 348, 342). Натомість відповідно до Німецького цивільного кодексу 1896 р. батьківська влада у згаданому випадку переходила до матері лише внаслідок розлучення чи сепарації подружжя (§§ 1684, 1586, 1909).

Німецький цивільний кодекс 1896 р. та Австрійський цивільний кодекс 1811 р. відрізняли опіку над дитиною від опіки над її власністю. Опіка над дитиною належала тому з подружжя, хто був визнаний судом невинним у розлученні. Якщо обоє з подружжя були визнані судом винними у розлученні, то діти віком менше шести років залишалися з матір'ю; сини віком більше шести років – з батьком, хоча суд мав право ухвалити й інше рішення (§§ 1635, 1676). Натомість розпорядження та опіка над власністю дітей, представництво залишалися

батькові (або опікунові) і могли бути надані матері лише в окремих випадках (§ 1685 Німецького цивільного кодексу 1896 р.).

Висновки. Основним засобом для здійснення батьківських прав та виконання обов'язків була батьківська влада, якою користувалися і батько, і матір, але слово батька було вирішальним. У разі смерті батька, визнання його недієздатним, засудження за тяжкий злочин батьківська влада переходила до матері, хоча й не в повному обсязі, особливо, що стосувалося керування та розпорядження власністю дитини.

Основними немайновими обов'язками батьків щодо дітей, народжених у шлюбі, були: годування, утримання, виховання (навчання – загальнообов'язкова початкова освіта), забезпечення. Обов'язок забезпечення містився тільки в німецькому законодавстві та стосувався лише надання донькам посагу у випадку їх заміжжя.

Обов'язок виплати аліментів на дітей відповідно до всіх чинних кодексів покладався на чоловіка.

Зауважимо, що у всіх розглянутих нормативних актах пріоритет у правовідносинах між батьками та дітьми надавався батькові. А це означало юридичну і фактичну нерівність батьків у вихованні та утриманні дітей, які народилися у шлюбі.

---

1. Законы гражданские (Свод законов. – Т. X. – Ч. I. – Изд. 1896 г.) со включеним позднѣйших узаконений и разъяснений по рѣшениям Общего Собрания и Гражданского Кассационного Департамента Правительствующаго Сената съ 1866 г. по 1 января 1908 г. / под ред. А. К. Гауера. – издание седьмое. – СПб.: Типография Ю. Н. Эрлихъ, 1909. – 513 с., XXV с.

2. Польша. Законы. Гражданские законы губерний царства Польского. – Т. 1: Гражданское уложение 1825 г. и Положение о союзе брачном 1836 г. – СПб., 1875. – 245 с., CV с.

3. Basseches J. Kodeks zobowiązań / J. Basseches, J. Korkis. – Lwów: Biblioteka wydawnictw prawniczych, 1938. – 815 s.

4. Berdowski F. Zbiór przepisów prawa cywilnego oraz niektórych przepisów specjalnych / F. Berdowski. – Grudziądz: Drukarnia Rzemieślnicz, 1938. – 923 s.

5. Bergman L. Przegląd orzecznictwa Izby I Sądu Najwyższego z r. 1930 / L. Bergman. – Warszawa: Drukarnia J. Zawodskiego, 1931. – 22 s.

6. Dąbrowski W. Rodzina / W. Dąbrowski // Notariat-Hipoteka. Czasopismo poświęcone sprawom ustrojowym i zawodowym notariatu i hopoteki. – Warszawa, 1937. – Nr. 1–2. – 288 s.

7. Encyklopedja podręczna prawa prywatnego / pod. red. Henryka Konika. – Warszawa: Biblioteka polska, 1939. – Zeszyt XII–XVI. – 1525 s.

8. Kodeks Napoleona. – Warszaw: Drukarnia Rządowa, 1813. – 568 s.

9. Konspekt prawa cywilnego: Według wykładu profesora I. Balińskiego / Opracował J. Bohusz. – Warszawa: Saturn, 1922. – 216 s.

10. Niemiecki kodeks cywilny wraz z ustawą wprowadczą / spolszczyli H. Damm, K. Gerschel. – Bydgoszcz: Nakładem własnym, 1922. – T. 2. – 405 s.
11. Orzecznictwo Sądów Polskich. – Tom trzeci. – Warszawa: Wydawnictwo księgarni F. Hoesicka, 1924. – 612 s.
12. Orzecznictwo Sądów Polskich. – Tom jedenasty. – Zeszyt 1. – Warszawa: Wydawnictwo księgarni F. Hoesicka, 1932. – 627 s.
13. Orzecznictwo Sądów Polskich. – Tom czternasty. – Warszawa: Wydawnictwo księgarni F. Hoesicka, 1935 – 704 s.
14. Powszechna księga ustaw cywilnych austriackich: w II t. T. II. – Kraków: Nakładem księgarni Leona Frommmera, 1875.– 377 s.
15. Werner R. M. Polozenie prawne dziecka nieślubnego / R. M. Werner // Samorząd. Tygodnik poświęcony sprawom samorządu terytorjalnego. – Warszawa, 1934. – S. 4–8.
16. Arhiwum Państwowe w Krakowie (Державний архів у м. Кракові). – 29/442/244 Cg IX a 381/20 (Pozew o splacie alimentów).

Онышко О. Б. Правовые последствия брачного родства согласно нормам семейного права Польши (1918–1939 гг.)

Рассматриваются основные правовые последствия установления родства, права и обязанности родителей и детей, рожденных в браке, а также имущественные последствия брачного родства супругов по отношению к своим законным детям. Особенностью рассмотрения данной проблемы является то, что Польша междувоенного периода характеризуется разнообразием законодательства, где в сфере семейного права действовали несколько нормативно-правовых актов, в соответствии с объединенными территориями: Австрийский гражданский кодекс 1811 г., Немецкий гражданский кодекс 1896 г., Польский гражданский кодекс 1825 г., Свод законов Российской империи 1832 года.

Ключевые слова: родство; дети, рожденные в браке; отношения между родителями и детьми; родительская власть; обязанности родителей; права ребенка; опека над ребенком; опека над собственностью ребенка.

Onyshko O. B. The legal consequences of the marriage affinity under the family law in Poland (1918–1939)

The main legal implications of the establishment of relationship, rights and duties of parents and children born in marriage and property consequences of the marriage relationship of husband and wife towards their legitimate children are examined in the article. The feature of the problem review is that the Poland inter-war period is characterized by a variety of legislations in family law applying several legal acts, according to the united territories, such as: Austrian Civil Code of 1811, German Civil Code of 1896, Polish Civil Code of 1825, Russian Empire Code Laws of 1832.

Affinity means a bond of two or more persons, connected to each other by community of origin. There is a simple relationship and lateral lines. The closeness of the kinship is defined by extents. The extent is determined by the next birth.

In the all regulations a priority in the relationships between parents and children was given to the father. This meant the legal and factual disparities in education and ensuring of kids who was born in marriage.

The fact of the child's birth record was confirmed in metric and metric's birth books, which is released in the temple according to the religion of the child and in the civil acts books in magistrates, if the parents were atheists or if the parent's faith was no traditional.

The basic law according to the relationship between parents and children is determined as children's rights and parents' duties. But parents' rights were only the way of implementation of the duties. The main duties of parents related to their children were: feeding, maintenance, education and ensuring.

Key words: *affinity, children born in marriage, relationship between parents and children, parental authority, duties of parents, children's rights, child custody, care about the child's property.*

Стаття надійшла 28 січня 2016 р.

УДК 349.22

М. О. Савєльєва

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН У СУЧАСНИХ УМОВАХ

На підставі дослідження стану правового регулювання індивідуальних трудових відносин проаналізовано особливості їх виникнення, зміни та припинення в сучасних умовах. Згідно з чинним та проектованим законодавством України визначено поняття «працівник» та «роботодавець». Коротко охарактеризовано особливості правового статусу зазначених суб'єктів трудових правовідносин.

Ключові слова: *працівник, роботодавець, трудові відносини, правове регулювання, трудовий договір.*

Постановка проблеми. З розвитком суспільства, переходом України до ринкової економіки, змінюються і трансформуються всі суспільні відносини, зокрема й трудові. Трудові відносини є динамічним явищем, яке залежить від різних факторів економічного, політичного, соціального характеру. Необхідно зауважити, що формування стабільних трудових відносин є тривалим і складним процесом, який характеризується проведенням численних реформ у сфері трудового законодавства.

Згідно з Конституцією України кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно